
Marie Dohnalová: Studenty známe jménem

Ve Vašem životopise jsem se dočetla, že jste vystudovala ekonomii, titul CSc. jste získala ve filosofii a habilitovala jste se opět v ekonomii. Co Vás k téhle kombinaci vedlo?

Tehdejší titul CSc. jsem sice získala pod programem filosofie, ale konkrétně to byla sociologie. Propojení sociologie, byť to byla sociologie spojená s tehdejším režimem, a ekonomie je velmi zajímavé a vlastně mě přivedlo k zájmu o sociálně ekonomické otázky. Moje habilitační práce potom byla předložena v oboru Veřejná ekonomika a služby, ale víceméně už to byla sociální ekonomika.

Jak jste se k sociální ekonomice dostala?

Dostala jsem se k ní díky oboru *Studia občanského sektoru*, který jsem zde založila. Předmětem jeho zájmu je třetí sektor ve společnosti, tedy sektor, který je vedle sektoru státního a vedle sektoru komerčního a u nás je většinou nazýván jako neziskový nebo občanský sektor. My upřednostňujeme označení občanský sektor a zkoumáme, co se v něm nebo v občanské společnosti vůbec děje. V rámci katedry, která existuje už patnáct let, jsou témata stále rozmanitější. Zhruba před třinácti lety jsem zjistila, že v zahraničí, zejména ve Francii, se třetí sektor spojuje se sociální ekonomikou. To bylo prvním podnětem pro to, že jsem se soustředila, vzhledem ke svému vzdělání i svému zaměření, právě na sociálně ekonomický přístup k třetímu sektoru, a tak jsem zavedla k nám na fakultu i na katedru téma sociální ekonomiky a sociálního podnikání.

Co přesně sociální ekonomika je?

Sociální ekonomika představuje činnosti, které vykonávají různé právní subjekty, a jsou, jak už z názvu vyplývá, ekonomické, ale zároveň mají nějaký sociální dopad, jsou společensky prospěšné. Částečně se překrývá s koncepcí občanského sektoru, to znamená, že tam spadají také nestátní neziskové organizace nebo spíše organizace občanského sektoru, které vykonávají ekonomické aktivity, ale také i některé obchodní společnosti, které ve svém chování sledují sociální prospěch, například když vytvářejí pracovní místa pro znevýhodněné osoby. U nás je to nová koncepce a jsem ráda, že naše fakulta je první fakultou, kde se téma koncepčně vyučuje. Vznikají zde publikace na téma sociální

ekonomiky a někteří absolventi zakládají sociální podniky, například Pragulic (projekt, v jehož rámci pracují lidé bez domova jako průvodci po Praze a který vyhrál cenu veřejnosti v soutěži Social Impact Award – pozn. red.).

Je tohle téma v Česku hodně nepojednané?

Je. Některé další vysoké školy toto téma do výuky svým způsobem také zařazují, ale spíš mezi volitelné předměty. Studenti tak mají příležitost se o sociální ekonomice dozvědět, ale tak, jak to máme u nás na fakultě, to není nikde. Jsme opravdu na prvním místě. Nejedná se ale jen o vysokoškolskou výuku, jedná se i o celospolečenské vnímání sociálního podnikání a tam jsou stále velké bariéry a neznalost. Ale proměňuje se to a proměňovat se to bude, protože k nám přicházejí finanční prostředky z evropských fondů a jsou mimo jiné účelově zaměřeny na podporu sociálních podniků, takže jsou u nás i díky nim sociální podniky zakládány.

Co je cílem Studií občanského sektoru?

Víceméně vše směřuje k přípravě absolventů do prostředí občanského sektoru. Vzhledem k významu pro fakultu bych ale také měla zdůraznit jeho rozmanitost. Nyní jsem mluvila zejména o sobě a o svém zaměření, ale na katedře je více učitelů a zvláštnost katedry je v tom, že téměř každý učitel má nějaké svoje téma, které více rozvíjí a studenty do něho zapojuje. Vedle tématu sociální ekonomiky a sociálního podnikání je to například téma vzdělávání, multikulturní společnosti nebo dobrovolnictví, filantropie. Chceme, aby studenti znali zákony, které se vztahují k subjektům v občanském sektoru, dále také možnosti spolupráce s veřejnou správou, dialog státu a neziskových organizací atd. Předmětů je hodně a myslím si, že se studenti podle svého zaměření mohou rozhodnout pro téma diplomové práce a také pro to, kde by chtěli působit, protože ještě v rámci studia tohoto dvouletého navazujícího magisterského oboru absolvují praxi. Někdy to může být spojeno: tam, kam chodí na praxi, mohou potom působit. Ale musím také zdůraznit, že v rámci magisterského studia je velký důraz kladen na znalost teorie občanské společnosti i na různé přístupy společenských věd ke třetímu sektoru, jde o několik předmětů. Studenti musejí hodně číst, studovat, psát a skládají z toho jednu ze státních zkoušek. Také, za což jsem velmi ráda, se podařilo schválit doktorské studium Studia občanského sektoru. V tom jsme také zatím jedini a i celosvětově se takový obor těžko hledá, byť samozřejmě existují. Studenti, kteří odjíždějí na Erasmus, s námi často konzultují, jakou by si měli vybrat univerzitu, aby byla co nejbližší k nám. Často se to téma propojuje se sociologií nebo s politologií.

Čeho se zejména týká neznalost sociální ekonomiky a sociálního podnikání širokou veřejností? Jsou v téhle oblasti nějaké zažití mýty?

Překážky, které brání rychlejšímu přijetí koncepcí sociální ekonomiky a sociálního podnikání, byly popsány zahraničními experty. Ti se shodují, že jsou to typické překážky pro země, ve kterých byl socialistický režim. Jedna z nich je například nedůvěra v družstva, přičemž některá družstva jsou součástí sociální ekonomiky, nebo jiná překážka je spojená s tím, že mnoho organizací v občanském sektoru spoléhá na státní dotace a že se těžko odhodlávají k tomu, aby vykonávaly trvalé ekonomické aktivity (to, aby podnikaly, je nutná podmínka). A také i to, že se o sociálních podnicích příliš nemluví a že chybí osvěta. V loňském roce jsem dostala od Magistrátu hlavního města Prahy nabídku: mít osvětové přednášky o sociálních podnicích na vysokých školách v Praze. Vybrali jsme celkem šest škol, tři veřejné a tři soukromé. Měla jsem přednášku, promítl se krátký dokumentární film o sociálním podniku a také přišel buď jeho zakladatel, nebo jiná vůdčí osoba. To mělo podle mého názoru na studenty intenzivní dopad, protože o sociálním podnikání předtím většinou nikdy neslyšeli. Vyvolalo to velkou diskusi, byl zájem a celkem se takto o sociálních podnicích dozvědělo tři sta mladých lidí. Tohle si myslím, že je cesta. Až budou jako absolventi pracovat, tak si alespoň částečně dokážou představit, co by měl sociální podnik dělat.

Mohla byste uvést ještě nějaký konkrétní příklad úspěšných sociálních podniků?

Úspěšný je zapsaný spolek InBáze, který pracuje s rodinami cizinců a založil sociální podnik, který se nazývá *Ethnocatering*. Nabízejí na trhu, jak už z názvu vyplývá, catering a jdou do soutěže s ostatními cateringovými firmami. Jídlo připravují cizinky a připravují ho perfektně. Tím jednak získají zaměstnání a jednak propagují svou kulturu, takže to také přispívá k mezikulturnímu poznání. Myslím si, že InBáze dělá významnou práci, což se ukazuje i v referencích – kdo je oslovuje, kdo si od nich objednává – například také naše fakulta. Když naše katedra pořádá nějakou akci, tak je oslovíme. Tady v prostorách Jinonic je velká výhoda, že nic nepotřebují, všechno přivezou, a před každým jídlem je cedulka s nápisem, jak se jídlo jmenuje a z jaké země pochází. Tak má člověk kvalitní službu a ještě udělá dobrou věc.

Říkala jste, že nedůvěra vůči sociálním podnikům panuje hlavně v postkomunistických zemích. Je tam opravdu tak velký rozdíl? Jaké jiné faktory v tom ještě mohou hrát roli? Jak to vypadá ve světě?

Za prvé je třeba říct, že to téma je celosvětové. To vidíme, když jedeme na mezinárodní konferenci: lidé o sociální ekonomice hovoří, ať jsou z Evropy, Austrálie nebo Latinské Ameriky. V dokumentech Evropské komise je obsažena jistá naděje, že se sociální podniky budou stávat nástroji ke snižování nezaměstnanosti, budou podporovat sociální začleňování (to je hodně důležité v souvislosti s uprchlictvím), budou přispívat k místnímu rozvoji a podpoří lokální ekonomiku (to je důležité pro řadu zemí včetně České republiky, vidíme to i demograficky – z menších obcí a měst

odcházejí mladí lidé a už se nevracejí). Naděje jsou dost velké. Ale mezi jednotlivými zeměmi a částmi světa samozřejmě jsou rozdíly. Nejvýznamnější zeměmi jsou země západní Evropy a Spojené státy, i když se jejich přístupy trochu liší, a kdybych měla jmenovat nějakou ze zemí Evropské unie, tak na prvních místech je Francie, Itálie, Španělsko, Portugalsko. V Evropském prostředí je velmi důležitá výzkumná společnost, která sídlí v Belgii, její název je Emes, v čele stojí profesor Jacques Defourny. Začal spolupracovat s několika evropskými zeměmi a dnes už spolupracuje s padesáti zeměmi světa, které jsou zapojeny do velkého projektu, jehož cílem je popsat modely sociálních podniků v různých zemích, takže z toho potom vznikne pěkné mezinárodní srovnání. Za Českou republiku jsem v projektu zapojena s kolegyní Kateřinou Legnerovou. Spolu se studenty jsme realizovali náročný průzkum, zjišťovali data a údaje o financování, zaměstnancích a tak dále a výsledkem je working paper *Social Enterprise in the Czech Republic*, který je zveřejněný na webových stránkách tohoto světového projektu. To, že zastupujeme Českou republiku, považuji za velký úspěch. V České republice se také připravuje zákon o sociálním podnikání, kde jsem členkou pracovní skupiny. Hledá se správná definice toho, co je český sociální podnik a jaké by měl mít znaky, ale zatím to pravděpodobně zůstane podobně jako v ostatních postkomunistických zemích: pojetí sociálního podniku bude spojovat s takzvaným integračním sociálním podnikem, což je podnik, který vytváří nová pracovní místa pro osoby s různým znevýhodněním. Nemusí se jednat jen o znevýhodnění zdravotní, může jít například o dlouhodobě nezaměstnané nebo osoby, které opouštějí zařízení, které absolvovaly léčbu závislosti na nějakých návykových látkách, osoby pečující o osobu blízkou a tak dále. Na tom, že tyto integrační sociální podniky jsou přirozeně jakýmsi prvním krokem, se shodují západní experti, protože tomu, že zaměstnávají znevýhodněné osoby jako například náš Pragulic, se většinově rozumí.

Máte nějaké zkušenosti z praxe, třeba z nějakého konkrétního sociálního podniku, o které by se stálo za to podělit?

My vždy uvádíme naše studenty, protože máme radost, že se to podařilo. Vznikl o nich i krátký filmový dokument. To je třeba zmínit na prvním místě. Nebo třeba pan Vojtěch Sedláček, který spolupracuje s naší fakultou, má Agenturu ProVás a zaměstnává znevýhodněné osoby. Provozuje činnosti spojené s plakátováním, má káfirnu, prodej medu atd. Nebo Domov Sue Ryder, který má své dobročinné obchody, možná je i mnozí ze čtenářů znají. Člověk tam může přinést věci, které už doma nepotřebuje, u nich se za nízké ceny prodávají a peníze z prodeje jsou určeny pro práci v domově pro seniory Sue Ryder. Pan ředitel Domova Sue Ryder také vyučuje na Fakultě humanitních studií UK na katedře řízení a supervize v sociálních a zdravotnických organizacích, jsme tedy kolegové.

Jak jste dostala na Fakultu humanitních studií?

Tak, že jsem začala působit na Institutu základů vzdělanosti. Zde vznikl i obor. Na IZV bylo hodně předmětů volitelných, studenti si vybírali podle zájmu a já jsem tam v té době učila předmět, který se jmenoval *Řízení neziskových organizací*. Studenti ho hodně navštěvovali, měli takový zájem, že někdy dokonce seděli na zemi. Chtěli se dozvědět, jaké jsou rozdíly mezi nadací a občanským sdružením, jak pracovat s dobrovolníky a tak dále. Když jsem se zeptala, kdo pracuje jako dobrovolník, téměř všichni zvedli ruku. To byl impulz. Vždycky říkám, že jsem před patnácti lety obor založila díky studentům. Takže když pan profesor Sokol a pan docent Pinc připravili k akreditaci návrh fakulty, navrhla jsem jim, že bych připravila navazující magisterské studium zaměřené na občanský sektor a oni mi dali zelenou. V České republice jsme jediní a bylo to opravdu díky studentům. Také musím dodat, že za celých těch patnáct let máme vysoký počet přihlášek. Asi jsme našli téma, které mladí lidé, kteří se chtějí více zapojovat ve společnosti, a není jim lhostejné, co se děje, hledali. Víme, že naši absolventi hodně pracují v občanském sektoru, nebo když pracují v sektoru komerčním, tak v pozicích společenské odpovědnosti firem, kde se komerční zisky využívají ve prospěch něčeho potřebného a užitečného.

Co Vás lákalo na IZV natolik, že jste tam přišla?

Byla tam fantastická tvůrčí atmosféra. To se nakonec projevilo i při přípravě oboru: měla jsem volnost, ale zároveň nenápadné vzdálené vedení od obou zakladatelů, kteří byli vždy otevření ke konzultacím. Byla to opravdu akademická tvůrčí svoboda, která se potom přenesla na fakultu. To je, myslím, její velká přednost už od samého počátku.

Má naše fakulta ještě nějaké přednosti?

Přístup ke studentům. Vztah se studenty je až profesně osobní, známe je jménem, řadu lidí, kteří tu studovali, si pamatuji, vím, co dělají, a jsem s nimi v kontaktu. Během studia to zkrátka nezůstává jen u povinností, které musejí splnit. To je dáno i nabídkou, která zde na fakultě je. Mladý člověk si může vybrat téma, které ho osloví, a má představu, i když se to potom v životě může změnit, že to by bylo zrovna to, čemu by se mohl věnovat. Zapojujeme studenty, teď mluvím hlavně o naší katedře, do našich aktivit a projektů. Druhá věc jsou další společné aktivity, které na vysokých školách nebývají. Máme například pravidelně vánoční besídky. Studenti připravují program, dávají se dárky a je to opravdu moc hezké. Anebo chodíme na výlety. To vede k tomu, že i po absolvování neztrácejí kontakt, a to nejenom s katedrou, ale i mezi sebou navzájem. To je to, co by si člověk ze studia měl odnést – nejen vědomosti a znalosti, ale také sociální kapitál, vztahy, které si vytvořil s ostatními spolužáky. To je, myslím, hodně důležité.

Další dotaz na Vás mám jakožto na proděkanku pro magisterská studia. Jak si na fakultě, které se dříve říkalo bakalářská, magisterské obory stojí? Nejsou ve stínu bakalářského studia?

Myslím, že si stojí výborně. Jednak pokud jde o oblast studia, což se projevuje jak v názvech oborů, tak ve skladbě předmětů ve studijním plánu – často jsou to obory, které se nedají nikde jinde studovat. To, že si vedeme dobře, se pozná i podle počtu podaných přihlášek: stále si vybíráme a dostane se ten student, který splní podmínky a u přijímací zkoušky přesvědčí, že studium zvládne. To je výborné. K tomu, jestli nejsou ve stínu, bych dodala, že by se obory mohly více zviditelňovat. Trošku spoléháme na to, že si studenti sami nacházejí informace, zejména přes web nebo od svých známých. V dnešní době, kdy je celá řada studijních programů (pracuji v pracovní skupině akreditační komise a vidím, kolik nových oborů vzniká) a skupina uchazečů demograficky není zas tak veliká, je škoda, že to, co děláme, ještě více nepropagujeme. To vidím jako výzvu do budoucna – hledat nové způsoby, třeba krátká videa, nebo ještě nějak jinak ukázat veřejnosti, co se u nás studuje a čím se zabýváme. Je zde řada odborníků, z každé katedry bych mohla někoho jmenovat, a třeba se o tom ani mnoho neví.

Jak jinak by se ještě fakulta mohla vylepšit?

Možné zlepšení bych viděla v práci s absolventy – mít ještě větší vazbu od lidí, kteří absolvovali a pracují v různých pozicích. To považuji za důležité, nežít v tom svém světě, ale inovovat studium formou volitelných nebo povinně volitelných předmětů právě na základě zpětné reakce absolventů, kteří řeknou „my jsme tam postrádali tohle a tohle bylo naopak výborné“.

Myslíte si, že je jinakost naší fakulty, zejména v bakalářském stupni, udržitelná? Nebo FHS časem zcela splyne se zbytkem univerzity?

Vidíte v tomto směru nějaký vývoj?

Ve srovnání s dobou, kdy fakulta vznikla, je nyní určitě jiná situace. Jako sedmnáctá fakulta Univerzity Karlovy jsme přijali to, co je v rámci Univerzity Karlovy a v rámci vysokých škol nutné přijmout. Domnívám se ale, že představa zakladatelů fakulty zůstane. Také nám to snad umožní novela vysokoškolského zákona, která ponechá na vysokých školách, jaké obory se budou připravovat a otevírat, takže bude větší samostatnost. Doufejme, že to všechno vyzní v pozitivním slova smyslu, tak jak se novela vykládá. Já tomu pevně věřím a byla bych ráda, aby to tak zůstalo, protože v tom je jedinečnost naší fakulty.

Děkuji Vám za rozhovor.

Marie Hlaváčková

30. 3. 2016